

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 24 (1331) 14 ЧЭРВЕНЯ 2017 г.

Гарадзенскія справаздачна - выбарчыя канферэнцыі ТБМ

11 чэрвонія ў Гарадні адбылася справаздачна-выбарчыя канферэнцыя Гарадзенскай абласной і Гарадзенскай гарадской арганізацыі ТБМ, якія традыцыйна праводзяцца разам.

Былі заслушаны справаздачныя даклады старшыні абласной арганізацыі Алеся Кроя і старшыні гарадской арганізацыі Аляксея Пяткевіча, справаздачы рэвізійных камісій, а таксама паведамленні з рэгіёна:

нізациі абранны: М. Жукевіч, Н. Кануннікава, Кракоціна.

Гарадзенская гарадская рада ТБМ абрана ў складзе: А. Пяткевіч, С. Тарапава, І. Кузьмініч, А. Місцюкевіч, К. Галота.

У рэвізійную камісію гарадской арганізацыі абранны: У. Хільмановіч, В. Сазонаў, Я. Трацяк.

Дэлегатамі на чарговы з'езд ТБМ у кастрычніку 2017 года акрамя сяброву рэспубліканскай Рады ТБМ (А. Крой, А. Пяткевіч, С. Тарапава, І. Буднік) абранны ад абласной арганізацыі: В. Парфёненка, Т. Савенкава, А. Рамашкевіч. Ад гарадской арганізацыі дэлегатамі з'езду абранны І. Кузьмініч і Н. Кануннікава.

У "розным" песні на слова ў асноўным гарадзенскіх паэтавыкананы слынны лідскі бард А. Рамашкевіч.

У спра-

ваздачных дакла-

ISSN 2073-7033

Лідскі раён (Станіслаў Суднік, Лявон Анацка, Сяргей Чарняк і Валеры Мінец) і Берастаўскі раён А. Рамашкевіч.

У спра-

ваздачных дакла-

9 772 073 703 003

Наши кар.

105 гадоў з дня нараджэння Пятра Бітэля

Пятро БІТЭЛЬ, сапр. Пётр Іванавіч Бітэль (19 чэрвонія 1912, Радунь Лідскага павета - 18 кастрычніка 1991, Вішнева; псеўданімы: Леанід з-пад Вішнева) - беларускі паэт, перакладчык, краязнавец, настаўнік.

Хрышчаны ў лідскім Свята-Міхайлаўскім праваслаўным саборы. Скончыў беларускую Віленскую настаўніцкую семінарыю ў 1931 г.

У 1931-1939 гадах настаўнічай. Мабілізаваны падпартучнікам ў польскае войска ў 1939. Прыймаў удзел у баях з фашистамі. У Берасці трапіў у савецкі палон. Вывезены ў Арзамас, дзе быў вызвалены. Вярнуўся ў Беларусь. У 1940 годзе працаў настаўнікам у Вішневе, пасля дырэктарам СШ №2 Валожына.

Пасля чэрвонія 1941 г. да 1942 г. хаваўся ад немцаў. Потым стаў настаўнікам гандлёвой школы ў Валожыне. У 1944 г. вывезены ў Германію па падазрэнні ў сувязях з партызанамі, вызвалены ў 1945 г., служыў у Чырвонай Армії. У 1946-1947 гадах пра-

цаў настаўнікам, у 1947 годзе звольнены з настаўніцкай працы. Стаў праваслаўным святаром. У 1950 годзе арыштаваны і асуджаны на 10 гадоў. Зняволенне адбываў у Кемераўскай вобласці, Омску і Джэзказгане. У 1956 годзе вызвалены. Да 1963 служыў у царкве. У 1963-1974 гадах зноў настаўнічай. Скончыў Менскі педагістычны інстытут (1970). Рэабілітаваны ў 1978 г.

Дэбютаваў у 1929 годзе пад псеўданімам Леанід з-пад Вішнева ў часопісе "Шлях моладзі", дзе публікаваўся і пазней. Аўтар паэм "Замкі і людзі" (1968), "Сказание пра Аланаса Берасцейскага" (1984).

Пераклаў на беларускую мову творы А. Міцкевіча ("Пан Тадэвуш", "Конрад Валенрод", "Гражына", "Дзяды", "Крымская санеты"), польская паэмы пісёры В. Дуніна-Марцінкевіча, аповесць Ю. Крашэўскага "Хата за вёс-

кай", (1989), паасобныя творы М. Канапніцкай, Б. Пруса, Ю. Славацкага, Г. Сянкевіча, М. Лерманава, А. Пушкіна, І. Франко, Т. Шаўчэнкі, Б. Брэхта, Ё. В. Гётг, Ф. Шылера і інш.

Рукапіс перакладу паэмі "Пан Тадэвуш" зроблены ў лагеры на паперы з мяшкоў з-пад цементу, захоўваецца ў Музей гісторыі беларускай літаратуры.

Bikiniedlyia.

дасць і дзесяці, і дарослым. Так прыйшла думка зрабіць традыцыйнае беларускае марозіва, і з'явіўся "Белы полюс", - распавядае галоўны менеджэр па маркетынгу Максім Журоўчік.

У кампаніі вырашылі, што рабіць традыцыйнае не па-беларуску папросту дзіўна. - Мы разумеем, што сёня ў грамадстве руская мова дамінует. Але мы разумеем і то, што наша мова - гэта што-сьці больша, чым проста сродак зносін. Яна ўнутры кожнага беларуса, як казка з дзяцінства, тое, што знаходзіцца ў нашай душы. Мы можам не размаўляць на мове, але мы ведаєм, што яна ёсць. Калі стацтыстыка паказвае, што беларусы не размаўляюць у паўсядзённым жыцці па-беларуску, гэта не значыць, што беларусы не любяць ці дрэнна ставяцца да мовы, зусім наадварот, - працягвае Максім. - Наша марозіва было адказам на ўсё гэтыя размовы і спрэчкі. Мы вырашылі не спрачацца, а проста зрабіць.

*Настасся Роўда,
фота Ірыны Арахоўскай.*

У лета - з беларускай мовай

У Гомелі вырабілі марозіва з цалкам беларускамоўнай упакоўкай: "Гэта наш адказ на спрэчкі пра мову".

Гэтае марозіва вы не купіце ні ў якой іншай краіне свету. Усё таму, што на аборгцы "Белага полюса" няма ніводнага слова на іншай мове, акрамя беларускай. А этикеткі, дзе ўсё напісаны па-беларуску, можна выкарыстоўваць толькі ў нашай краіне. За мяжой такі прадукт распаўсюджваць нельга. Вось і выраздзіць, што "Белы полюс" - марозіва выключна для беларусаў і гасцей краіны.

Што праўда, гомельская кампанія "Інгман марозіва" і не збіралася вырабляць яго на экспарт. Супрацоўнікі кампаніі паглыбіліся ва ўласную гісторыю і зразумелі, што яны ці не адзінды, хто займаецца вытворчасцю гэтага салодкага прысмаку ад 1939 года па сёня, хоць цяпер і пад іншым брэндам.

- Мы зразумелі, што, па сутнасці, адзінды на працягу амаль восьмі дзесяцігоддзяў рабім прадукт, які дорыць ра-

*Дэпутат Палаты прадстаўнікоў
Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь,
Член Пастаяннай камісіі па адукцыі, культуры і науцы,
Першы намеснік старшыні ГА "Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны" Алена Анісім (Менск)*

Мова як фактар ідэнтычнасці і складнік нацыянальнай бяспекі краіны

Існуюць два погляды на ролю беларускай мовы ў плане нацыянальнай самадэнтыфікацыі беларусаў. Выказванні і дыскусіі на гэты конт можна знайсці ў шматлікіх матэрыялах у сродках масавай інфармацыі як друкаваных, так і электронных. Паводле аднаго з такіх меркаванняў - беларуская мова з'яўляецца вызначальным фактарам нацыянальнай прыналежнасці. Так лічаць прафесар Л.М. Лыч, прафесар М.І. Савіцкі і іншыя прадстаўнікі беларускай навуковай інтэлігенцыі. Прыхільнікі іншага погляду (яго прытрымліваецца, напрыклад, Ю. Чарняўская) лічаць, што мова не адугравае ключавой ролі ў гэтым пытанні. У якасці аргументу прыводзяць прыклад Швейцарыі, Фінляндіі, Канады і іншых краін, дзе прынятая дзве ці больш дзяржаўныя мовы.

Трэба сказаць, што наша моўная сітуацыя даволі неадынарная. З аднаго боку, мы маєм дастаткова распрацаваную літаратурную мову, якая мае статус дзяржаўнай і можа выкарыстоўвацца ў розных сферах грамадскага жыцця. З іншага - беларуская мова прыктычна не ўжываецца ў структурах улады. Яна надзвычай аблежаваная ў сваім выкарыстанні ў інфармацыйнай тэле- і радыёпрасторы, выяўляецца са сферы адукцыі. Нягледзячы на канстытуцыйнае права карыстата беларускай мовай без аблежавання, на практицы ажыццяўвіць гэтае права даволі складана, а ў некаторых выпадках - немагчыма. Гэта асабліва відавочна праяўляецца менавіта ў сферы адукцыі. Напэўна, па гэтай прычыне на падставе статыстычных звестак па агульной колькасці вучняў, якія навучаюцца на беларускай мове, ЮНЕСКА зацічала беларускую мову ў спіс зникаючых моў. Тым самым на міжнародным узроўні засведчана тэндэнцыя, пра якую не адно дзесяцігоддзе з трывогай гаварыла наша нацыянальная эліта. Мы не будзем зараз спыняцца на аналізе тых працэсаў, якія паслужылі прычынай таго, што стану рэчаў. Пра гэта ўжо шмат напісаны. Разгледзім рэакцыю грамадства. І тут мы абавязаны адзначыць: у апошні час у Беларусі з'явілася шмат ініцыятыў і кампаній (моўныя курсы, да прыкладу, "Мова наўона", "Жывая мова", "Моваведа" і інш.), удзельнікі якія сваёй дзеянасцю пашыраюць сферу выкарыстання беларускай мовы і тым самым вызначаюць сваю нацыянальную прыналежнасць. Для такіх актыўных маладых людзей (а размова вядзеца найперш пра

69 сказана наступнае:
"Нематэрыяльная культурная каштоўнасці".

2. Да нематэрыяльных культурных каштоўнасцей адносяцца звычай, абрады, фальклор (вусная народная творчесць), беларуская мова (вусная і пісьмовая), іншыя мовы, іменаслоўная традыцыя і традыцыйная нацыянальная форма звароту да людзей, змест геральдычных аўектаў, уласных геаграфічных назваў (тапонімі) і вырабаў народных мастацкіх рамёстваў, іншыя нематэрыяльная праяўленні творчасці чалавека." [3:50]

У Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі краіны ў якасці асноўных нацыянальных інтарэсаў пазначана:

"- развіццё інтэлектуальнага і духоўна-маральнага патэнцыялу грамадства, захаванне і павелічэнне яго культурнай спадчыны, умацаванне духу патрыятызму." [4:10]

Нягледзячы на тое, што тут няма прамога ўказання на дзяржаўную беларускую мову, складана ўяўвіць, як можна быць патрыётам Беларусі і захоўваць культурную спадчыну без паважнівых адносін да мовы тытульнай нацыі. Таму прыводзім тут выказванне Кіраўніка краіны А. Лукашэнкі, які падчас свайго выступу ў Нацыянальным сходзе Рэспублікі Беларусь 7 кастрычніка 2016 г. больш прама сказаў пра ролю мовы:

"Мы - нацыя, а ў кожнай нацыі ёсць свае прыкметы. І галоўнае акрамя тэртырыйнай цэласнасці і суперэнансаці - гэта мова."

Такім чынам, у сённяшній сітуацыі, калі ва ўсім свеце назіраецца актуалізацыя пытання дзяржаўнасці, мова становіцца адным з галоўных фактараў нацыянальнай самадэнтыфікацыі і ўстойлівасці дзяржавы. Нам, беларусам, важна скансалідаваць свае дзеянні і падштурхнуць дзяржаўныя органы ўлады перайсці ад дэкларатyўных заяў да практичных паслядоўных і няўхільных дзеянняў у пашырэнні выкарыстання беларускай мовы. Толькі ў такім выпадку наша краіна зможа пазыцыянуваць сябе як адметны паўнавартасны дзяржаўны суб'ект міжнароднай супольнасці.

Крыніцы:

1. <https://www.svaboda.org/a/28488651.html>
2. В. Акудовіч. Код адсұтнасці. Мн. 2007.
3. Кодэкс аб культуры Рэспублікі Беларусь. Мн. 2016.
4. Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь. Мн. 2010.

МОВА СВЯТАСЦІ ЎЛАДЗІМІРА ЯСКОВІЧА

На 65-м годзе жыцця развітаўся з гэтым светам паэт і журналіст Уладзімір Ясковіч. У гады перабудовы ён працаў у газете "Знамя юности", а далей пайшоў складанымі шляхамі прадпрымальніцтва. Ужо ў новым стагоддзі вызначыўся яго бліскучы пазытычны дар, вынікам чаго стаў выхад у свет двух збор-

нікаў вершоў высокай пробы. Што харектэрна - у гэтых кнігах пасляхова "суйснуюць" творы як на рускай, так і на беларускай мовах.

На паліцах і ў шуфлядах рабочага стала застаслося шмат самых розных твораў. Некаторая частка з іх падрыхтавана да друку ў кнізе "На сонечным баку". Я ж хачу

пропанаваць уваже чытачу "Нашага слова" публістычны артыкул "Мова святасці", які Ў. Ясковіч даслаў мне па электроннай пошце 19 студзеня 2017 года літаральна за два дні да сваёй канчыны.

Уладзімір БРУЙ,
пісьменнік,
перакладчык.

У Атлас моў, якім пагражае небяспека знікнення, аўтарытэтная міжнародная арганізацыя ЮНЕСКА занесла і беларускую мову.

Так, наша родная мова апынулася ў своеасаблівай Чырвонай кнізе.

І не адно таму, на маю думку, што апошня дваццаць гадоў тутэйшыя ўлады не толькі самі грабуюць ёю, але і людзям замінаюць ведаць мову, размаўляць, выкарыстоўваць напоўніцу там, дзе гэта нават законам дазволена: ва ўладніх установах, на пошце ці ў судах...

Можа, таму мова гіне, што німа ў ёй - ад веку не было, і не прарасло ў ёй дагэтуль пустазелле калючых варожых словаў так званай ненарматыўнай лексікі, якую палюбіў сённяшні свет? Пэўна, многім з нашага грамадства і самім цяпер непатрэбна мова, якой немажліва зняваць, параніць душу чалавека і нават забіць яго...

Між тым, як факт прызнана, што мова зямлі нашай мякчайшая, чым, да прыкладу, расейская, больш щэплая і шырая, больш пластычная і меладычная. Да таго ж яна больш шматслойная і шматсэнсойная. А паводле спеўнасці наша мова стаіць другай пасля італьянскай.

Усё гэта дае падставу сцвярджаць: нашу родную мову Творца даў нам для словаў любові і ўзноўлеса пропаведзі Евангельской весткі. Нездарма яна ў хрысціянскім Свярдневеччы была мовай першадрукара Бібліі ва Ўсходній Еўропе і мовай Евангельскіх місіянероў у Рәсей, Прыбалтыцы, Польшчы, Украіне.

Беларуская мова дадзена нам яшчэ і на тое, каб несці людзям светлы і чысты дух высока пабожнай і глыбока чалавечай пазіі! Яна - мова чысціні і святасці.

Мова не толькі сродак зносін. Мова - гэта і самасвядомасць, нацыянальны гонар і горднасць. Навукоўцы сцвярджаюць, што існуе не-пасрэдная сувязь паміж мовай і менталітэтам народа.

Некалі наша мова была афіцыйнай мовай Вялікага Княства Літоўскага і сродкам дыпламатычных зносін у межах Балта-Чарнаморскага міжмор'я. Той, хто валодае беларускай мовай, і сёння лёгка знаходзіць паразуменне з балгарамі ды палякамі, з сербамі ды харватамі, з украінцамі ды нават немцамі - у нямецкай мове столькі наших словаў, што цалкам чужой яе цяжка назваць.

А цяпер вытанчаная і дагэтуль налітая жывой славянскай сілаю мова, у якой пульсует створаны Богам сусвет, сыйдзе ў ныбыт?!

Штогод на зямлі зінкае каля 50 моваў. Пройдзе месяц, і зноў не стане чатырох з тых 2500, якім ужо вынесены прысуд. У гэтым спісе сёння знаходзіцца і мова нашай роднай зямлі...

Выбар, вядома, робіць людзі. Думаю, што д'ябал задаволены выбарам той часткі беларусаў, якія павырваліся мовы святасці - чыстай ды празрыстай, бо струменіць яна з глыбінь душы народнай, дзе месца для яе вызначана Самім Госпадам нашым.

ЖЫВІ, НАША МОВА!
Як згубім мову - згінем самі!
Бы жабракі, памкнемся ў свет
сярод чужых шукаць прыстанак
ды школіць іхні альфабэт.
І на зямлі сваёй не будзем
гаспадарамі ўласных ніў,
каля адвечнае забудзем -
чым нас Сам Господ надзяліў.

Уладзімір Ясковіч.

Арфаэпічны слоўнік беларускай мовы

Выдавецкі дом "Беларуская навука" выпусціў новае сацыяльна значнае выданне: "Арфаэпічны слоўнік беларускай мовы"

Упершыню прапануеца апісанне літаратурнага вымаўлення больш за 117 000 слоў, у тым ліку новых запазычанняў. Слоўнік дае неабходны звесткі пра вымаўленне праз падачу поўнай транскрыпцыі слоў, што бытуюць у сучаснай беларускай літаратурнай мове.

Прызначаецца мовазнаўцам, настаўнікам, выкладчыкам, студэнтам, журналістам, пісьменнікам і ўсім, хто цікавіцца пытаннямі арфаэпі беларускай мовы.

ISBN 978-985-08-2128-7.

Беларуская навука, 2017.

Цена аднаго асобніка з ПДВ - 22.31

бел. руб.

Па пытаннях набыцца звяртацца ў аддзел маркетынгу Выдавецкага дома "Беларуская навука": тэл./факс 8 (017) 369 83 27, 2686417, e-mail: belnauka@mail.ru.

В выпадку зацікаўленасці ў набыцці гэтага выдання выдавецтва можа ажыццяўвіць дастаўку прадукцыі транспартам за кошт прафесійнага падавальщика на 2-3 месяцы адтэрмінouку

плацяжу.

Аддзел маркетынгу.

(Працяг. Пачатак у папяр.
нумарах.)

Рамазан (рамазан) - 1)
дзеяты месяц мусульманскага
месячнага календара; 2) месяц
посту на рамазан.

Рама (рама) - прамаву-
гольнік з брусоў або планак
для розных патрэб (напрыклад,
аконная, дзвінная).

Рамка (рамка) - невя-
лікая рама (для фотакартак або
люстэрка).

Раманс (романс) - 1)
невялікі вакальны твор для го-
ласу; 2) лірычны любоўны
верш песьеннага складу.

Рамізік (кучер) - на-
ёмны фурман.

Рамачнік (улей) - ра-
мачны вулей - разборны вулей
з рухомымі рамкамі.

Раніцы - агульная ра-
нішня маладьба збожжавых у
панскім гумне (прыгонная па-
віннасць).

Раскаты, распускі,
расцяжнік, багулы, дронкі
(роспускі) - панарад, чатырох-
колавы воз без кузава; калёсы,
прыстасаваны для перавозкі
бярвення.

"**Расходная**", "**Расхо-**
джа" - імправізацыйны танец
на дваіх. Музичны памер 2/4.
Тэмп умерана хуткі. Выкананы
сыходзіліся да сярэдзіны
пляцоўкі. А пасля расходзіліся
убакі. Звычайна пасля такога
танцу разыходзіліся дадому.
Бытаваў у Віцебскай і Магі-
лёўскай абласцях.

Рассоха, саха (саха) -
слуп з развілайнай.

Раўгейня (ржаной суп)
- кісла-салодкая рэдкая страва
з жытнімі мукі. Вядомая на паў-
ночным заходзе Беларусі.

Ратай, араты (пахарь)
- той, хто арэ.

Рашчына, рошчына
(закваска) - закваска цеста.

Ровар (велосипед) -
веласіпед (у вёсках Заходній
Беларусі).

Рог (рог) - музичны
інструмент.

Род (род) - шэрэг пака-
ленняў, якія паходзяць ад
аднаго прodka.

Рожа (рожа) - заразная
скураная хвароба, якую паспя-
хова лячылі народныя знахary.

Рой (рой) - частка ма-
ладых пчол, якія аддзяліліся ад
старой матчынай сям'і.

Рублёвы ганчарны
посуд - ёмкасць памерам 2
літры. (в. Ракава, Івянец).

Рублёўка (рублёвка) -
манета або казначэйскі белет
вартасцю 1 рубель.

Рудак - рудыя сасно-
вия сухія галінкі (Вілейскі
райён).

Руднікі (рудники) -
майстры па выплаўцы жалеза з
руды.

Рудаўка (болотная вода)-
балотная рыжая вада.

Рудня (рудня) - 1) па-
мяшканне, дзе здабывалі жале-
за руды; 2) месца, дзе здабывалі
балотную руду.

Рукавіца (варежка,
рукавица) - адзенне на далонь
рукі з адзелам звычайна то-
лікі для вялікага пальца.

**Рукамый, рукамы-
нік** (рукомойник) - невялікая
ганчарная пасудзіна для ўмы-
вання.

Рулі - страва, прыгата-
ваная з накрышанага хлеба ў
малако ці ў падсалоджаную ваду
або ў падсоленую (з алеем).

Этнографічны тлумачальны слоўнік

ваду.

Рум (рум) - месца для
складу бярвенняў на беразе
ракі для сплаву.

Руно (руно) - пэўная
колькасць воўны.

Рунь (озимь) - усходы
аізовых культур. Калі ўосень
падмірзала зямля, дык па руні
пасвілі жывёл.

Русалка (русалка) -
міфічны персанаж - прыгожая
дзяўчына, якая жыве ў вадзе,
у лесе і ў полі.

Русалле (русалье) -
проводы русалкі ў наступную
нядзельню пасля Сёмухі.

Русальна нядзеля
(русьальное воскресенье) - на-
ступная нядзеля пасля Сёмухі.

Русальны тыдзень
(русьальная неделя) - наступны
тыдзень пасля Сёмухі.

Русіны (русины) - эт-
нічная назва славянскай на-
роднасці. Тэрмін адносіцца да
розных груп славян. У Сярэ-
днявеччы такім тэрмінам назы-
валі палачанаі і некаторых жы-
хароў Русі. У наш час русінамі
называюць групу насельніц-
ства, што жыве ў Закарпацкай
Украіне.

Рускія (руssкіе) - на-
род, які гаворыць на рускай
мове і адносіць сябе да рускай
нацыі.

Рускі свет (руsskій
мир) - рускамоўнае насельніц-
ства ўсім свеце, элемент ім-
перскай ідэалогіі.

Рушанне - збор апал-
чэння ў Вялікім Княстве Лі-
тоўскім.

Ручайка - 1) (веретено
с пряжкой) верацяно з напра-
дзенымі ніткамі; 2) (пучок)
жменя лёну ці канопляў.

Ручка (ручка) - 1) жмен-
ька зжатай збажыны; 2) бруск
(іх 4) у калёсах для замаца-
вання ў іх драбіну або пле-
ценага каша (паўкаша); 3) адзі-
нка вымірэння; посуд для за-
хўбання мёду, абл'ём якога 15,5
гарніца. У XI-XVII стст. выка-
рыстоўвалася ў якасці падат-
ковай адзінкі для спагнання
мядовай даніны са скарбовых
пушчай.

Ручная малатарня
(молотилка ручная) - малатар-
ня, якая прыводзілася ў рух
рукамі чатырох чалавек. За-
дзень на такой машыні можна
было змаліць да 10 коп жыта.

Ручнік (рушник, по-
лотенце) - прадайгаваты ка-
валак тканині бытавога і аба-
радавага прызначэння.

Ручнік (кувшын) - зба-
нок з ручкай (Браслаўскі раён).

Рыбак (рыбак) - муж-
чына, які ловіць рыбу.

Рыбачка (рыбачка) -
жанчына, якая ловіць рыбу.

Рыболовства (рыбо-
ловство) - здабываючы промы-
сел, адзін з самых старых
 заняткаў нашых продкаў.

"Рыбка" - танец-гуль-
ня. Тэмп хуткі. Выконваецца
пад вясёлую музыку. "Рыбак"
павінен злавіць "рыбку". Бы-
таваў у Браслаўскім раёне.

Рыбнік (рыбник, са-
док) - 1) той, хто займаецца
рыбнай гадоўляй; 2) садок для
рыбы.

Рыдчыкі (картофе-

льный суп) - булён (вадка
страва з бульбы) на Палессі.

Рызница (ризница) -
памяшканне ў царкве, дзе за-
хўваючыя рызы і царкоўнае
начынне.

Рыза (риза) - адзенне
святара для богослужэння.

Рызэ (тряп'ё, ве-
тошь) - старое падранае адзен-
не.

Рызік, анучинік (тря-
почник) - той, хто збірае рызы.

Рымар (шорник) -
майстар па вырабу збрui (вуп-
ражы).

Рымарства (шорни-
чество) - рамяло па вырабе
збрui (вупражы).

Рыхтык (точно) - як-
раз, дакладна.

Рэмэн, рамень (ре-
мень) - дўгая паласа вырабленай
скury.

Рына (водосток) - жо-
лаб, труба для сцёку вады.

Рынак (базар) - месца
рознічнага гандлю.

Рынка (сковорода на
ножках) - гліняная пасудзіна
для смажання стравы. Круглая
плоская на трох ножках і з дўгай
дзядынай.

Рэзвізія, люстрацыя
(ревізія) - праверка эканаміч-
нага стану дзяржайной нерухо-
май маёmsці, вызначэнне пры-
бытковасці і ўстанаўленне па-
мераў даходаў у скарб.

Рэгент (регент) - ды-
рыжор хору, пераважна царко-
ўнага.

Рэдзіва (жидкое) - што-
сьць рэдкае.

Рэдзь - тое, што і столь-
ка.

Рэзгіны, рэзвіны
(приспособление для перено-
сі сена і соломы) - звязанае з
вяровачак прыстасаванне з
дзвюх падужак для пераноскі
сена і саломы.

"**Рэпка**" - танец-гуль-
ня. Мэта яго - выцягненне дзі-
цяці ("рэпкі") з агульнага ради-
ца. Зафіксаваны нядыўна да-
следчыкамі Менскага інстыту-
ту туалеты ў Свіслачы.

Рэпнік (репник) - ба-
цвінне з рапы.

Рэхва (железні об-
руч на деревянное колесо) -
металічнае паласа, якая па-
крывае колы калёс.

Решата, сіта (решето)
- сетка з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка (решетка) - сетка
з бічай (широкім абра-
чом) для прасявання муки,
збожжа.

Рештка</

Фестываль "Салаўё-2017" на сядзібе незалежнага музыкі

4 чэрвень на аграсядзі-
бе Вайцюшкі на мяжы Лідскага і Наваградскага раёнаў адбыў-
ся мастак-пастычны і музы-
чны фестываль "Салаўё-2017".
Тут цягам тýдня праходзі-
ў пленэр творцаў з розных гара-
доў, прысвечаны 500-годдзю
беларускага кнігадрукавання.
У пленэры ўдзельнічалі маста-
кі і скульптары з Менска і Га-
родні: Кацярына Сумарава,
Алег Усціновіч, Валянціна Шо-
ба, Ігар Засімовіч і Кацярына
Зантарыя.

Убачыўшы ў шэрым
валуне абрсы крылаў, скуль-
птар Ігар Засімовіч троны
шліфаваў і апрацоўваў камяні.
Яны склалі кампазіцыю "Кры-
лы" і былі ўмацаваны непада-
леку ад сядзібы. Сябар, лаба-
чыўшы працу, ўзгадаў метафа-
ру Ул. Караткевіча "Зямля пад
белымі крыламі".

На чатыры дні прыеха-
ла ў Вайцюшкі скульптар і вы-
кладчыца Кацярына Зантарыя.
Звычайны шэры валун яна пе-
ратварыла ў стол, засланы руч-
ніком, на якім па-хатніму раз-
мясціліся чыгуноў з бульбай і
талерка з яблыкамі.

- Працаўца тут нам спрыяла паветра і ўсё рабілася па натхненні! - кажа Ігар Засімовіч.

Уладзімір Панцялеев з
Гародні перадаў на пленэр
свою працу ў камні "Лідзейка".
Яна сімвалізуе прыток Нёмана.
Алег Усціновіч зрабіў літары і
пячаткі з дрэва. Кацярына Су-
марава ператварыла магутны
дубовы зраз у скарынаўскі
знак "Месяц і сонца". Яе дачка
Марыяка натхнілася скары-
наўскім літаграфіям і зрабіла
свае малюнкі. Вядомая мастач-
ка з Гародні Валянціна Шоба
вырабіла літары і кампазіцыі з
пяску. Пясок успрымаеца ёй
як культурныя слай, якія на-
пластоўваюцца адзін на адзін.

4 чэрвень на фесты-
вал прыехалі больш за 100 чалавек з
Менска і розных куткоў Гарадзеншчыны. Надвор'е
стаяла цэплю і лагоднае. Наве-
дальнікі фэсту гулялі па лесе,
дзе дубы схіляюцца свае шаты,
і ўздоўж Нёмана, плёскаліся ў
рацэ, хадзілі басанож па чистым
і цёплым пясочку. Свята распа-
чалася а другой гадзіне.

Разнастайней была літа-
ратурная частка фестывалю.
Яна пачалася з презентацыі кні-
гі падарожных нататкаў "Прос-
тыя слова" Змітра Вайцюш-
кевіча.

Крыху раней
ва ўступным слове да
выхаду кніжачкі Мак-
сім Жбанаў призна-
ваўся: "Мы дзесяць
год працаўалі са Зміт-
ром на Радыё Рацыя. Зміцер
цудоўна распа-
вядае, ён шыкоўны
стыліст. Я вельмі рады,
што нарэшце мы па-
чулі яго аўтарскі голас.
Кніжку можна чытаць
з любой старонкі і гэта
будзе стаёдсоткавая
музыка і драйв. Сэнс
кніжкі ў тым, што яна
даўжэйшая за радыё.
Гэта працяг нашай ра-
дыё - гісторыі. Тут
е́сьць аўтарская шы-
расць і сапраўднае бел-
арускае прамаўленне.

Атрымаўся лірыйны дзённік у
свабодным фармате." Артыст
падараваў сваю кніжачку і пад-
пісаў яе ўсім ахвочым.

На фестывальны сцэне
пад тэнтам з чытаннем вершаў
выступілі маладыя ліркі і аў-
тарытэтны ў літаратурны асо-
бы: Ігар Рыжкоў, Наста Кудаса-
ва, Аксана Спрынчан, Алеся

чаную Я. Купалу, дзе ён імкнуўся перагледзець факты
жыцця і гібелі паэта, а таксама
пераасэнсаваць сваю твор-
часць з вышыні ўзросту, боль-
шага за купалаўскі. Яго дэклама-
цыя вершаў і ўрэука з паз-
мы "Прошча" атрымалася
ўзрушанай і эмацыйнай. У фар-
маце "Вольны мікрофон" вы-
ступілі паэты з Берасцей-
чыны.

Арганізатор, менеджкар
і дырэктар фестывалю З. Вай-
цюшкевіч быў прыемна ўра-
жаны вялікай колькасцю гас-
цей, у тым ліку і дзяцей. Ён пад-
зяўкаў усім ўдзельнікам пле-
нэра і літаратурных чытанняў
дзя гасцям сядзібы. Спявак зла-
дзіў невялікі імправізаваны
канцэрт з папулярных твораў
для грамады. Прагучалі песні
на вершы Ул. Някляева, Г. Бу-
раўкіна, а таксама - Я. Нага-
віцы. Потым са спевамі выступі-
лі бард Сяржук Чарняк з Лі-

Ліпай, Уладзімір Някляеў.
Слухачы месціліся на зялёнай
траўцы і лавах пад дрэвамі. З
вуснаў актыўістаў ТБМ прагу-
чалі вершы Ларысы Геніуш,
Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Разважаючы пра пад-
рыхтоўку да юбілея волатаў і
песняроў Я. Купалы і Я. Кола-
са, Уладзімір Някляеў адзна-
чыў, што дзяяржаўныя юблей-
ныя мерапрыемствы, хутчэй за
ўсё, будуть насыць фармальны
характар, а ў той час неабходна,
каб пазэя нашых геніяў дахо-
дзіла да сэрцаў людзей і сілка-
вала дух народа.

У. Някляеў паведаміў,
што напісаў аповесць, прысве-

ды. Нефармальны характар
мерапрыемства нёс асаблівую
атмасферу цяплині і сяброў-
ства.

Фестывалі на Нёмане,
арганізаваныя артыстамі, з кож-
ным годам набываюць большу
папулярнасць. Падобныя
імпрэзы пройдуць сёлета ў лі-
пені і жніўні.

Эла Дзвінская,
фота аўтара:
1. З. Вайцюшкевіч чы-
тае ўрэуکі з новай кнігі "Про-
стыя слова";
2. Скульптар Ігар Засі-
мовіч і яго праца "Крылы";
3. На фэсце "Салаўё-
2017" у Вайцюшках.

Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання "Малаяўнічая гісторыя" Уладзіміра Арлова прыйшла і ў Ліду

7 чэрвень ў канфе-
рэнц-зале Лідскай раённай біблі-
ятэкі імя Янкі Купалы адбы-
лася презентацыя новай кнігі
вядомага беларускага майстра
гісторычнай літаратуры Ула-
дзіміра Арлова "Айчына: ма-
ляўнічая гісторыя. Ад Рагнеды
да Касцюшкі". Гэта кніга -
першая з задуманай пісьмен-
нікам трэлогіі па гісторыі Бела-
русы. Уладзімір Арлоў праца-
ваў над ёй чатыры гады, выдаты
беларускі мастак-афармля-
льнік Павел Татарнікаў -
шэсць гадоў.

Кніга адразу знайшла
свайго чытача. Толькі ў пачат-

ку бягучага года ў Менску ху-
тка разышліся першыя тры
тысячы экземпляраў - былі вы-
дадзены новыя тры тысячы. З
Менска кніга "пайшла" па ін-
шых гарадах краіны, і вось дні-
мі дабралася і да Ліды.

- Калі параўноўваць з
папярднімі маймі гісторычнымі
кнігамі, - гаворыць пісьменнік,
які прыехаў на презентацыю
свайго кнігі ў Ліду, - то можна
сказаць, што гэта "Краіна Бела-
русы" для дзяцей і падлеткаў.
Але карысна будзе прачытаць-

Першая частка трэлогіі - "Ад Рагнеды да Касцюшкі" - ахоплівае час ад старажыт-

насці да канца XVIII стагоддзя
і заканчваеца паўстаннем 1794
года пад кірауніцтвам Тадэвуша
Касцюшкі, пасля паражэння

якога Беларусь была ўключана
у склад Расійскай імперыі. У
кнігу ўвайшлі цікавыя, пазна-
ўальныя і багата ілюстраваныя
гісторычныя апавяданні, знай-
шліся ў ёй месца таксама ле-
гендам і паданням. Як уж ад-
значалася, кніга багата аздобленая
малюнкамі Паўла Татарніка-
ва - мастака-афармляльnika
кніг, запатрабаванага не толькі
у нашай краіне, але і далёка за
яе межамі. Гісторычныя апавяданні
ў кнізе супрадаваджаюць
больш за дзвесце ілюстрацыі,

у тым ліку больш за 65 парт-
рэтаў нашых славутых суай-
чыннікаў, пачынаючи ад Раг-
валода і Рагнеды.

Адзін з экземпляраў
свайгі кнігі "Айчына: маляў-
нічая гісторыя. Ад Рагнеды да
Касцюшкі" Уладзімір Арлоў
падарыў Лідскай дзіцячай біблі-
ятэкі. Пісьменнік таксама
адзначыў, што запланавана выда-
ць яшчэ дзве часткі "Малаяў-
нічай гісторыі" (праца над
другой часткай ужо ідзе). Аў-
тар трэлогіі спадзяеца, што і
наступныя дзве кнігі будуць
прэзентаваны ў тым ліку і ў
Лідзе.

Аляксандр МАЦУЛЕВІЧ.

"Ідалапаклонніца" па-беларуску

25 траўня 2017 года ў менскай біблія-
тэцы № 14 імя Ф. Багушэвіча, якой загадвае
Наталля Анатольёна Стрыйельская, адбы-
лася творчая сустэрча з маладым літарата-
рам і перакладыкам Алемес Емяльяновым-
Шыловічам. Адбылася презентацыя кнігі
Галіны Пасвятоўскай "Ідалапаклонніца".

Польская паэта нарадзілася ў 1935
годзе ў Чанстахове. З прычыны хваробы
сэрца большую частку жыцця правяла ў
санаторыях, дзе і пазнаёмілася са вайм мужам
Адольфам Рышардам Пасвятоўскім (таксама
хворым на сэрца), які памёр праз два гады пасля
шлюбу. У 1958 г. пані Пасвятоўская прайшла
складаную аперацию ў Злучаных Штатах. Па
вяртанні ў Польшчу скончыла філософскі фа-
культэт Ягелонскага ўніверсітэта. Пры жыцці¹
Галіна Пасвятоўская напісала больш за 100 паэзій
і перакладаў польскую літаратуру на беларускую.
Іх пераклады з'явились ў беларускіх часопісах і
журналы, а таксама ў беларускіх зборніках
польскай літаратуры. Галіна Пасвятоўская
напісала больш за 100 паэзій і перакладаў польскую
літаратуру на беларускую.

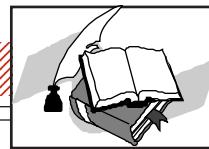
Наклад выдання - 300 асобнікаў. Рэдактарам
з'яўляецца інтэлігент-празаік і паэт Андрэй Ха-
дановіч, а карэктарам - Наталля Кучмель. Мне
асабістая спадабаліся вершы: "Пра вераб'ёў", "Да
цябе", "Вартак дакрануцца, каб ты адкажу" і
іншыя.

Трэба адзначыць, што на імпрэзе прысут-
нічалі сябры Фрунзенскай раённай арганізацыі
ТБМ г. Менска: Яўген Гучок, Павел Чайкоўскі,
Алена Драздовіч, Мікола Бамбіза, супрацоўнікі
бібліятэкі № 14 імя Ф. Багушэвіча. Напрыканцы
імпрэзы адбыўся шчыры дыспут пра сучасную
літаратуру.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры, журналіст-
фрылансер.

Кніга "Ідалапаклонніца" выдадзена пры
финансавай падтрымцы польскага інстытуту ў
Менску ў выдавецтве "Кнігазбор" у 2016 годзе.

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
 220034, г. Мінск, вул. Румянцева, 13, тэл/факс 284-85-11.
 Р/р № 30157412330011 у Аддзяленні па Мінску і Мінскай вобласці № 539ААТ
 "Белінвестбанк" г. Мінска, код 739.

9 чэрвень 2017 г. № 61

Старшыні Федэрацыі
 прафсаазоў Беларусі
 Сп. М.С. Орда
 220126, Мінск
 пр. Пераможцаў, 21

СПРАВАЗДАЧА

На падставе дагавора дабрачыннай (спонсарскай) дапамогі № 30 ад 29.04.2017 г.,
 заключанага на падставе Пастановы выканкама Савета федэрацыі прафсаазоў Беларусі ад
 29.04.2017 № 242, Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
 атрымала ад Федэрацыі прафсаазоў Беларусі грашовыя сродкі ў памеры 420, 00 (четырыста
 дзвіцаць) беларускіх рублёў.

У адпаведнасці з дагаворам грашовыя сродкі былі выкарыстаныя на падпіску шэрагу
 цэнтральных раённых бібліятэк краіны, музеяў, гімназій і школ горада Менска, а таксама ГА
 "ТБМ імя Ф. Скарыны" на беларускамоўную перыядычную выданні Рэспублікі Беларусь. У
 дадатку №1 да справаздачы абазначаны суб'екты падпіскі і грашовыя сумы.

Да справаздачы дадающа копіі плацёжных дакументаў на дзвюх старонках.

Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Дадатак да справаздачы ад 09.06.2017 №1

№	Суб'ект падпіскі	Тэрмін падпіскі	Сума
1	ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" (Краязнаўчая газета, "ЛіМ", "Наша слова")	шэсць месяцаў	77,88 бел.руб.
2	ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" ("Беларускі час")	три месяцы	20,85 бел. руб.
3	ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" ("Звязда")	пяць месяцаў	80,10 бел. руб.
4	ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" ("Свято Каstryчніка")	адзін месяц	5,20 бел. руб.
5	Цэнтральная раённая бібліятэка г. Ляхавічы	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
6	Нацыянальны гістарычны музей-запаведнік "Нясвіж"	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
7	Нацыянальны гістарычны музей Беларусі	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
8	Нараўлянская ЦРБ	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
9	Бібліятэка УА МДЛУ (г. Менск)	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
10	Цэнтральная раённая бібліятэка г. Маларыта	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
11	Цэнтральная раённая бібліятэка г. Мсціслаў	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
12	Гімназія № 9 г. Менска	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
13	СШ № 190 г. Менска	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
14	Кармянская раённая бібліятэка	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
15	СШ № 68 г. Менска	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
16	СШ № 60 г. Менска	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
17	Меціслаўскі гістарычно-археалагічны музей (НС, КГ)	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
18	Гімназія № 4 г. Менска	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
19	Гімназія № 23 г. Менска	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
20	Гімназія № 14 г. Менска (НС, КГ)	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
21	Петрыкаўскі раённы краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
22	Чэркаўская ЦБС	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
23	Клічаўскі раённы краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
24	Добрушская ЦРБ	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
25	Ганцавіцкі краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
26	Калинкавіцкі краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
27	Ельскі краязнаўчы музей	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
28	Стайбцоўская ЦРБ	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
29	Клічаўская ЦРБ	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
30	Любанская ЦРБ	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
31	СШ № 14 г. Баранавічы	шэсць месяцаў	9,12 бел.руб.
	Агульная сума падпіскі: 421,15 бел. руб.		
	3 іх 420,00 - сродкі ФПБ, а - 1,15 сродкі ТБМ.		

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

Алег Трусаў.

ТБМ звяртаецца па дапамогу

Таварыства беларускай мовы вымушана зноў звярнуцца да сяброў арганізацыі і
 прыхільнікаў роднай мовы з просьбай падтрымаць арганізацыю сваім ахвяраваннямі ў сувязі з
 павелічэннем з красавіка 2017 арэнднай платы за менскі офіс (складае каля 2000 BYN) і неабходнасці
 фінансавай падтрымкі нашай газеты "Наша слова" (частка накладу якой распаўсюджваецца
 бясплатна).

У менскім офісе ладзяцца курсы мовы "Прамова", пераклад заканадаўства на беларускую,
 штогодовая Агульнацыйная дыктавка па-беларуску, выставы і прэзентацыі, курсы па
 беларускай мове і гісторыі Беларусі для школьнікаў, лекцыі пра гісторыю Беларусі, курсы
 замежных моваў праз беларускую. ТБМ рэгулярна звяртаецца да ўладаў і дамагаеца называў
 вуліц у гонар беларускіх дзеячоў, ладзіць кампанію па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітэта з
 беларускай мовай наўчання і многас іншага.

Пералічыць унёскі і ахвяраванні можна праз сістэму разліку "Расчет" (АРІП) і iPay
 (інструкцыя тут <http://tbtm-mova.by/pubs103.html>). Памеры ўнёскай можна паглядзець па спасылцы
[http://tbtm-mova/by/interesting9.html](http://tbtm-mova.by/interesting9.html).

Таксама грашовыя сродкі можна прыносіць у офіс ТБМ на Румянцева, 13 штодня (акрамя
 суботы і недзелі) з 15.00 да 19.00, альбо пералічыць УВАГА! да 04.07.2017 г. на раённак ТБМ -
 УНП ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" 100129705, р/р 3015741233011
 у Аддзяленні № 539 па Мінску і Мінскай вобласці ААТ "Белінвестбанк", код 739.

Ад 04.07.2017 г. стары нумар раённка дзеянічаць не будзе, сродкі можна будзе пераводзіць
 на новы нумар раённка УНП ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
 100129705, р/р BY84LB30150100129705001001, код банка BLBBVY2X.

Спісы ахвярадаўцаў (з іх згоды) рэгулярна друкуюцца ў "НС", змяшчаюцца на партале
 ТБМ.

УВАГА! Зменена размяшчэнне месцазнаходжання ў сістэме АРІП і новыя нумары раённкаў
 з 4 ліпеня.

Выйшаў канверт у гонар
 Мітрафана Доўнара-Запольскага

адрес адправчага і відэа прафілістичнага сувязі

Каму

Куды

індэкс

М. Доўнар-Запольскі

(1867-1934 гг.) - гісторык, этнограф, фалькларыст, заснавальнік беларускай нацыянальнай гісторыяграфіі, прафесар Беларускага, Кіеўскага, Маскоўскага і Харкаўскага ўніверсітэтаў.

Наші кар.

Запрашаем на презентацию кніг Паўла Севярынца ў менскім
 офісе ТБМ

Презентацыя кніг Паўла Севярынца "100 асобаў БХД" і "Беларуская
 хрысціянская дэмакратыя" адбудзеца 28 чэрвеня а 19:00 у менскім
 офісе ТБМ (вул. Румянцева, 13). Уваход вольны.

Калі за адраджэнне мовы,
 чытай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, заканчваецца падпіска на другое паўгоддзе 2017 года. У каталогу
 інфармацыя пра газету знаходзіцца на стр. 67. Цэна змянілася нязначна. У 2017 годзе мы працягваем
 выхадзіць на васьмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты
 самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазыцыі
 рэдакцій. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых
 аўтараў, якіх мы не знайдзелецца на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытчу
 сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў. Чытайце, даведайцеся,
 думайце. Будзьце з намі, і вы будзецце з усёй Беларуссю.

РП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету часопіс

63865

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Колькасць камплектаў

1

На 2017 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Куды

(адрас)

(паштовы індэкс)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

на газету

часопіс

на

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Кошт

падпіскі

4,29 руб.

рублі

камплектаў

1

На 2017 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

<tbl_r cells="12" ix="2" maxcspan="1" maxrspan="1" used

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

У 987 г. у Візантії пачаўся рокаш супраць імпера-тара Васілія II, і паўстанцы захапілі значную частку краіны. Тады імператар папрасіў дапамогі ў кіеўскага князя Ўладзіміра і з гэта паляваць выдаць за яго сваю сястру Ганну. Дзякуючы дапамозе Ўладзіміра Васілій II перамог і захаваў сваю ўладу, а Ўладзімір пакінуў сваю жонку полацкую князёйну Рагнеду, ад якой меў шмат сыноў. Але Васілій II забыўся на сваё абязцанне, і тады Ўладзімір вырашыў захапіць Херсон, які славяне называлі Корсунь. Пасля доўгай алогі (дзеўсяць месяцаў) горад быў захоплены, і Ўладзімір зноў запатрабаваў у Васілія шлюбу з ягонай сястрой. Той тады пра-панаваў Ўладзіміру ахрысціца, і ён з гэтым пагадзіўся. Ганна прыехала ў Херсон, Уладзімір узяў хрост і павянячаўся з прынцэсай. З Херсона ён забраў у Кіеў хрысціянскія рэлігійкі і нават антычныя скульптуры, якія потым паставіў у Кіеве. Пазней у Крым прыйшли спачатку печанегі, а потым по-лаўцы, але Херсона яны не чапалі і актыўна гандлявалі з яго насельнікамі. У XIII ст. у Крым прыйшли мангола-татары, якія не раз рабавалі і Херсон. У 1350 г. Херсон трапіў пад ўладу генузцаў і пры-шоў у заняпад. Канчаткова горад апусцеў у сярэдзіне XV ст.

4. Тмутаракань

Горад быў заснованы на Таманскім паўвостраве грэ-камі з вострава Лесбаса ў VI ст. н. э. і спачатку меў назыву Германаса. Потым ён увайшоў у склад Баспорскага царства. У VI ст. Баспор стаў часткай Візантыйскай імперыі. Неўза-бавае горад захапілі войскі Цю-рскага каганата, і ён атрымаў назыву Тументархан. У IX-X стст. ён стаў хазарскім і часам меў назыву Самкерц. Горад быў добра ўмацаваны, і тут жылі грэкі, армяне, хазары і аланы. Сярод іх былі хрысціяне, і ўздеi і язычнікі. Жыхары ў асноўным змаймаліся гандлем, а таксама вінаробствам.

Пасля разгрому Хазары горад перайшоў пад ўладу Кіева, стаў сталіцай Тмутара-канскага княства і пачаў называцца Тмутаракань. Княства існавала з другой паловы X і ў XI стст. У яго тэрыторыю акрамя Таманскага паўвострава ўваходзіла і частка паўднёвага Крыма з горадам Керчу, які славяне называлі Корчу. Гора-д меў добры порт, і праз яго ішоў гандль Кіева з Візантыйскай і народамі Паўночнага Каўказа. З 988 па 1036 гг. княствам кі-раваў сын полацкай Рагнеды Мсціслаў Уладзіміровіч, які ў 1022 г. збудаваў у Тмутаракані царкву Багародзіцы. Княства было самастойнай дзяржавай пры князі Расціславе з 1064 па 1066 гг. У 1068 г. князь Глеб змерыў адлегласць ад Тмутара-кані да Корчава, пра што свед-чыць надпіс на Тмутараканскім камені. З 1083 па 1094 г. горад быў пад кантролем Візантіі,

пра што сведчаць надпісы на пячатках чарнігайскага князя Алега. Пасля 1094 г. пра Тмутаракань кіеўскія летапісцы ўжо не згадваюць.

У візантыйскіх крыні-цах XII ст. горад як візантый-скае ўладанне мае назыву *Tamartxa*. Візанті ён належаў да 1204 г. У XIII-XV стст. гэта - калонія Генуі, якая называеца *Matrëga*. Адначасова з Гену-яй горадам кіруюць адгэй-скія князі. У 1475 г. горад захапілі туркі.

5. Волжская Булгарыя

У 965 г. пасля зішчэн-ня Хазарскага каганата падна-чаленая яму Булгарыя стала незалежнай краінай. У 922 г. булгары прымаюць іслам, а іх кіраўнік прымае тытул *эміра*. У 1006 г. Кіеў заключыў з Волж-ской Булга-рый гандлёвую дамову, у адпа-веднасці з якою булгарскія купцы моглі вольна гандляваць на Ацэ і Волзе, а кіеўскія - у Бул-гары. У XI - пачатку XIII стст. булгары з пера-менным поспехам ваююць з сужда-льскім і ўладзі-мірскім князімі. У 1223 г., калі войскі мангола-татараў пасля перамогі над Кіевам і полаўцамі ішлі праз землі булгар, яны быli

разбитыя іх войскам. Аднак ужо ў 1229 г. булгары і полаўцы атрымалі паразу ад мангола-татараў на рэчыні Урале.

У 1236 г. армія манго-лаў на чале з Субэдэем раз-грамміла ўсю краіну, спаліла іх гарады і забіла шмат людзей. Пасля чарговых паходаў ман-голаў у 1239 і 1240 гг. уся тэ-рыторыя Волжскай Булгарыі увайшла ў склад Залатой Арды. Аднак у XV ст. булгары аднавілі свою дзяржаўнасць у выглядзе Казанскаага ханства са сталіцай у г. Казань.

Першай сталіцай Бул-гары быў горад *Bulgar*, сён-яшні горад Болгар у Татар-стане. У XII ст. сталіцай стаў *Biljar*.

Згодна з падлікамі на-вукойцаў насельніцтва краіны складала 1,5 - 2 млн. чалавек. Волжскія булгары сталі прод-камі сучасных казанскіх тата-раў і чувашоў.

6. Стварэнне Залатой Арды

Назва краіны "Залатая Арда" ўпершыню згадваецца ў 1566 г. у рускім творы *"Ка-занская гісторыя"*. У персід-скіх ці золатаардынскіх крыні-цах краіна называецца *"Лус"*. Слова "арда" тут мае значэнне як стаўка ці парадны лагер кіраўніка краіны. У славян "ар-дой" спачатку называлі войскі, але на мяжы XIII-XIV стст. гэта ўжо краіна. Заходненеўрапей-скія крыніцы гэтую краіну ведалі пад называй "краіна татар", "зямля татар" або проста "Татары". Кітайцы далі манголам

Алег Трусаў

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

і Сярэдняй Азіі, Сібіры.

Хан - тытул феадаль-нага правіцеля ў народу У-ходу ў эпоху Сярэднявечча, а таксама асоба, якая мела гэты тытул.

Чорныя клабуки - мір-ныя цюркі, народ, які жыў на паўднёвых межах Кіеўскай Русі і служыў у войску кіеўскіх кня-зёў.

НАЙВАЖНЕЙШЫЯ ПАДЗЕІ

882 г. - печенегі дайшлі да Крыма.

968 г. - алога Кіева войскам печенегаў.

972 г. - забойства печа-негамі кіеўскага князя Свята-слава.

988 г. - кіеўскі князь Уладзімір захапіў у Крыме ві-зантыйскі горад Херсанес (Корсунь).

РАЗДЗЕЛ XII.

ТЭЎТОНСКІ ОРДЭНІ ЗАВАЯВАННЕ НАРОДАЎ ПРЫБАЛТЫКІ. УТВАРЭННЕ ВКЛ

1. Балцкія і фіна-ўгорскія племёны Прыбалтыкі ў IX-XII стст.

2. Славянская каланізацыя. Гарадзенскія княствы.

3. З'яўленне крыжакоў на землях Латвіі і Эстоніі. Ордэн мечаносцаў.

4. Тэўтонскі ордэн ў XIII ст.

5. Утварэнне ВКЛ. Старожытны Наваградак.

6. Княжанне Віценя.

I. Балцкія і фіна-ўгорскія племёны Прыбалтыкі ў IX-XII стст.

На тэрыторыі сёняш-най Эстоніі ў Высокім Сярэ-днявеччу жылі фіна-ўгорскія племёны, у асноўным гэта пра-дкі сёняшніх эстонцаў. Уз-доўж Рыжскага заліва жылі ліўвы - таксама фіна-ўгорскі на-род. На тэрыторыі Латвіі былі паселішчы вялікіх балцкіх племёнаў куршаў, зямгалаў, селаў. Іншыя балцкія племёны насе-лялі тэрыторыю Пруссіі і Літвы - гэта прусы, жэмайты (жмудзь), аўкштайты, галінды, курши і язвягі. На тэрыторыі Беларусі жылі балцкія племё-ны язвягі, летапіснай літвы і дайнавы. Усе вышэйзгаданыя народы і племёны ў X-XII стст. былі язычнікамі і верылі ў роз-ных багоў, а таксама пакланя-ліся розным прыродным з'я-вам. Так, у нямецкіх крыніцах XVI-XVII стст. захаваліся зве-сткі пра прускіх багоў. Пад святынёй дубамі ў прусаў стаялі ідаль (стоды). Сярод іх галоўнымі былі бог падземнага свету - *Лігі*, якое адпавядае беларускаму Купллю. У X-XII стст. прыбалтыйскія народы актыўна ўдзельнічалі ў міжна-родным гандлі. У якасці гро-шай выкарыстоўваліся срэб-ныя зліткі, арабскія і заходне-ўрапейскія манеты. Народы, якія жылі на берагах Балтый-скага мора, былі добрымі ма-раплаўцамі і мелі свае караблі. Яны гандлявалі бурштынам, воскам, мёдам і футрам. З бурштыну ў Заходній Еўропе вы-раблялі ўпрыгожванні, а з вос-ку - свечкі, неабходныя ў часы набажэнства. Таксама славіліся мячы, якія выраблялі курши. У XII ст. шмат якія прыбал-тыйскія народы былі ў стады пераходу ад першынства ла-ду да феадальнай дзяржавы. Яны ўжо падзяляліся на ба-гатых і бедных, мелі протагарады - умацаваныя гарадзішчы, дзе жылі іх князі і племянніца.

Князі мелі свае вайскоўскія дзяржавы. Традыцыі сведчаць латышскія і літоўскія народныя песні-дайны. Продкі латышоў, якія былі земляробамі, верылі ў нябес-нага айца, або Божанку. Яго

Хан Бату (Батый)

выя атрады дзеля кантролю за зборами даніны. Татары перапі-салі ўсё насельніцтва і ўста-навілі памер даніны для кож-нага чалавека. Першы ярлык на вялікага княжанне атрымаў Аляксандар Неўскі, які на той час быў перааслаўскім князем.

АСНОЎНЫЯ ТЭРМІНЫ

Амфара - таўстасцен-ная гліняная пасудзіна з высо-кім вузкім горлам і дзвіном ру-чкамі, прызначаная для транс-партаўвання і захоўвання віна, алею, іншых вадкасцей. На тэ-рыторыю Беларусі амфары прывозіліся ў асноўным з гре-цкіх калоній на Крыме.

Арда - 1) Дзяржава, саюз племёнаў у старожытных цюркскіх народаў. 2) Цюрк-скія войска, якое нападала на славянскія землі.

Кальчуга - від засце-рагальнага ўзбраення. Уяўляе сабой сплеценую з металічных кольцаў кашулю.

Каменная баба - ску-льптурная выява палавецкіх язычніцкіх багоў.

Курнь - аб'яднанне некалькіх сваяцкіх сем'ёр' ў по-лаўчаўцаў, якія склаўся ў VIII-IX стст.

Полаўцы (кыпчакі, ку-маны) - качавы народ цюрк-скага паходжання.

Лус - 1) Аўтаномная частка мангольскай імперыі, дзяржава. 2) Пасяленне, стой-бішча ў народу Цэнтральнай

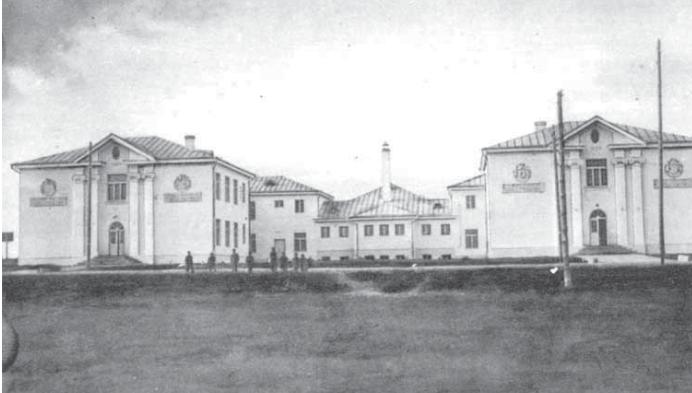
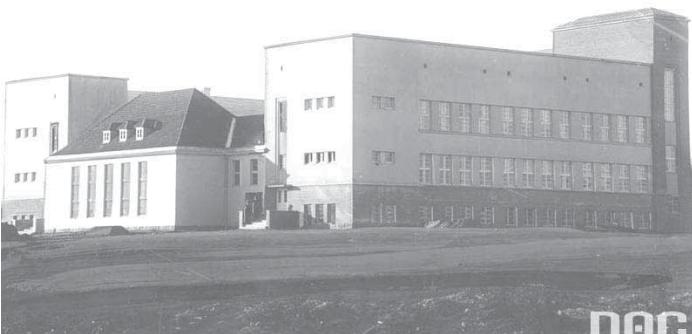
(Працяг у наст. нумары.)

Леанід Лаурэш

Новае з гісторыі лідскай архітэктуры

Лідская гімназія.

Першасны праект Лідской гімназіі Ежы Бейля не дача-каўся рэалізацыі, бо верагодна, быў занадта дарагі. Аднак планы пабудовы гімназіі не былі адкладзены. Тады Бейль зрабіў пэўную карэктuru першаснага праекту. Памеры будынка былі паменшаны, зменены формы фасадаў. Замест прыгожага, класічнага будынка з цэнтральным рызалітам і багатай дэкарацый з "дэяментавай" рустоўкай¹ сцен быў спраектаваны, а потым пабудаваны больш сціплы будынак з выразным ухілам у мадэрнізм. Упрыгожаны налізму адчуваецца ў бакавых фасадах, апаясаных гарызантальнымі пасамі вокнаў. Эта яшчэ не ёсьць стужкавыя вокны ў стылі Ле Карбюззе (дзякуючы каркаснай канструкцыі і адсутнасці апорных сценаў) у сучасным будынку, стужкавыя вокны Ле Карбюззе рабіліся практычна любой велічыні і канфігурацыі, у тым ліку малі быць свабодна працягнуты стужкай ўздоўж усяго фасада), пры традыцыйнай канструкцыі будынка гэта было зрабіць немагчыма, аднак аконныя праёмы кожнага з паверхіў злучаны гарызантальнымі ліштвамі ў форме паласы - гэта і стварае выгляд вокнаў Ле Карбюззе. Таксама ідэя функциянализму праўяўляюцца ў выкарыстанні прынцыпу залежнасці функцый ад формы. Гэта добра бачна на прыкладзе пабудовы паўдэннага фасада, дзе ад абрысаў агульнага будынка выразна аддзелены аўтамобільныя залы.

LIDA. Szkoła Powszechna im. Narutowicza.

было мужчынскім, а другое жаночым, яны мелі свае ўваходы, а ў частцы, якая злучала два крылы школы, месціліся пакой настаўнікаў, гімнастычная зала, тут жа быў галоўны ўваход у школу. У новым гмаху размясціліся агульнаадукатывальная школы № 1 і 2, левое крыло для хлопчыкаў, правае - для дзяўчынок. Будынак сучаснай Лідской школы № 1 ёсьць ідэальным узорам такога праекту. Аналагічная ідэя была рэалізавана ў шмат якіх школьніх будынках таго часу.

Лідская пошта. Насуперак гарадскім легендам, будынак быў спраектаваны ў 1936 г. Вандай Баэрнер-Пшэш-ўлоцкай (Wanda Boerner-Przeźwlocka) якая раней спраектавала будынак пошты ў г. Івонічы і жылыя дамы катэджнага тыпу для працоўнікоў пошты ў Варшаве. Верагодна заказ на спраектаванне будынка пошты ў Лідзе архітэктар атрымала праз адпаведныя контакты - яе дзядзька, Ігнат Баэрнер ў 1929-33 гг. быў міністрам пошты і тэлеграфаў Польшчы.

З боку гедзяння архітэктуры гмах пошты складаецца з кубічных аўтамобільных элементаў, тыповымі для стылю Ле Карбюззе - першы паверх знаходзіцца трошкі ў глыбіні што падкрэслена больш цёмным колерам і на першым плафоне канструкцыйныя слупы. У галоўным аўтамобільном

будынка знаходзіцца паштовая-касавая зала і бочная тэлеграфна-тэлефонная зала з агульным вестыбулем. Вакол паштовакасавай залы месціліся памяшканні розных паштовых служб. Для працоўнікоў пошты меліся асобныя выхады з боку і тылу будынка. На другіх чацвёртых паверхах знаходзіліся розныя офісныя памяшканні, а таксама тэлефонная і тэлеграфная станцыя, а ў бочным крыле пошты - кватэры.

¹ Рустоўка - у архітэктуре абліцоўванне зневінных сцен будынка або іх некаторых частак чатырохкутнымі, праўільна складзенымі і шчыльна прыгнанымі адзін да другога камяніямі, підрэдні бокі пакінуты неабчэсанным ці абчэсаным вельмі груба, і толькі па краях абедзенены невялікай гладкай паласой. Пры "дэяментавай" рустоўцы камяні абчэсаны ў форме дыяметра.

Здымкі:

1. Лідская гімназія з гімнастычнай залай і стужкавымі вокнамі Ле Карбюззе ў правым фасадзе (NAC).

2. Лідская "сіметрычна" каадукатывальная школа № 1, 2.

3. Лідская пошта ў 1938 г. фота з кнігі (Pszczolkowski Michal. Kresy nowoczesne. Architektura na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1921-1939).

Як нямецкі фотограф 100 гадоў назад зарабляў на беларускіх краявідах

Група беларускіх архітэктараў і рэстаўратараў сабрала калекцыю фотакартак Лынтулау і вакол іх, зробленых амаль невядомым у Беларусі фотографам.

Нямецкі фотограф Фрыц Краўскопф нарадзіўся ва Усходняй Пруссіі ў 1882 годзе. Як нямецкі вайсковец ён трапіў у Беларусь падчас Першай световай вайны. У перыяд акупацыі Краўскопф жыў у Лынтулау на Пастваўшчыне. Пра вайсковую кар'еру Краўскопфа вядома няшмат, а вось вынікі ягонаў працы як фотографа захаваліся добра.

- Ён чамусыці меў магчымасць адносна вольна перамяшчацца ўздоўж лініі фронту, па ваколіцах Лынтулау, - кажа архітэктар і рэстаўратар Вадзім Глінік, які разам з паплечнікамі сабраў вялікую калекцыю фотадыскімкай Краўскопфа. - Пры гэтым Краўскопф не быў вайсковым фотографам і не фатаграфаваў месцы баёў. Ён займаўся тым, што рабіў здымкі беларускіх краявідаў, друкаваў іх на паштоўках і прадаваў нямецкім салдатам.

Вядома, што на тэры-

Лынтулы, 1916, фота Фрыца Краўскопфа

торыі Беларусі Фрыц Краўскопф знаходзіўся ў 1916-17 гадах. Толькі ў Лынтулах фотограф зрабіў каля 400 здымкаў. Акрамя гэтага Краўскопф фатаграфаваў Камаі, Шеметава, Кабыльнік (цяперашнюю Нарач). Асабліва цікавыя здымкі Краўскопфа, зробленыя ў Полацку.

Агулам за два гады ў Беларусі Краўскопф зрабіў некалькі тысяч фатаграфій. Аднак ягона імя амаль невядомае беларускім гісторыкам і краязнаўцам.

- Дасюль лічылася, што Краўскопф усяго толькі друкар. Але даследаванні куратара нашай выставы Ядвігі Лукашык доказалі, што ён асаўіста фатаграфаваў. І потым са сваіх уласных фотадыскімкай рабіў адбіткі і выпускаў паштоўкі, - кажа Вадзім Глінік.

Арганізатары выставы высыветлілі, што адзін з вядомых здымкаў касцёла ў Камаях таксама належыць Краўскопфу. Вадзім Глінік кажа, што імя немца неабходна вярнуць ва ўжытак гісторыі беларускага мастацтва і культуры.

Пасля вайны Фрыц Краўскопф вяртаецца ў Прусию, дзе праз два гады адкрывае друкарню, фатаграфуе ваколіцы Кёнігсберга і мірнае жыццё ў Беларусі і службу на фронце. Здымкі

Група беларускіх архітэктараў і рэстаўратараў сабрала калекцыю фотакартак Лынтулау і вакол іх, зробленых амаль невядомым у Беларусі фотографам. З успамінай ягонага сына вядома, што дзякуючы фатаграфії Краўскопф даволі добра зарабляў і нават мог сабе дазволіць набыць аўтамабіль "Мерседэс" высокага класу. Ва ўсёй Пруссіі ў той час быў толькі дзве такія машины.

Большая частка архіва Краўскопфа была знішчана ў 1945 годзе падчас штурму Кёнігсберга савецкімі войскамі. Тады ж загінуў і сам Краўскопф, які адмовіўся ехаць у эвакуацый. Ацалела толькі частка негатываў. У 1954 годзе была выдадзеная кніга з фотадыскімкай ахопленага агнём Кёнігсберга, іх Краўскопф рабіў у апошні дні жыцця. Захаваўшы здымкі ўдалося дзякуючы трум сынам, якія своечасова вывезлі негатывы. Усе троє пазней таксама сталі фотографамі.

- Цікава, што калі тэрыторыя Беларусі перайшла пад кантроль расейскіх салдат, яны таксама дасылалі дадому паштоўкі Краўскопфа. Мамы, знаходзілі іх на месцах, дзе паштоўкі друкаваліся, і дасылалі дадому. Існуюць нямецкія паштоўкі з подпісамі пасейскімі, - кажа Вадзім Глінік.

Група архітэктараў і рэстаўратараў, якія ладзяць выставу паштоўак, сёння стварае Лынтульскі культурны цэнтр "Культыватар". Праз аўкцыёны яны набываюць фотакарткі. Каля 40 з іх будуць пастаянна выстаўляцца ў Лынтулах.

- Як чалавек пунктуальны, Краўскопф большасць сваіх здымкаў падпісваў і нумараў. Па іх можна аднавіць шлях ягоных перамяшчэнняў... Для пачатку стагоддзя ягоныя фота маюць выдатную якасць, - кажа Глінік.

Фрыц Краўскопф быў далёка не адзінным нямецкім фотографам, які працаваў у Беларусі сто гадоў таму. Аднак яго-

Вадзім Глінік

Краўскопфа фактычна быў для іх самым, што цяпер інштаграм: з іх дапамогай салдаты паказвалі родным сваё жыццё.

- Цікава, што калі тэрыторыя Беларусі перайшла пад кантроль расейскіх салдат, яны таксама дасылалі дадому паштоўкі Краўскопфа. Мамы, знаходзілі іх на месцах, дзе паштоўкі друкаваліся, і дасылалі дадому. Існуюць нямецкія паштоўкі з подпісамі пасейскімі, - кажа Вадзім Глінік.

Група архітэктараў і рэстаўратараў, якія ладзяць выставу паштоўак, сёння стварае Лынтульскі культурны цэнтр "Культыватар". Праз аўкцыёны яны набываюць фотакарткі. Каля 40 з іх будуць пастаянна выстаўляцца ў Лынтулах.

Полацк.

Полацк, 1916, фота Фрыца Краўскопфа

дат, яго вельмі цікавіла жыццё мясцовых беларусаў. Ёсьць шмат партратаў лынтульскіх дзяцей, шмат назіранняў за архітэктурай, - кажа Вадзім Глінік.

Рэстаўратар дадае, што дзякуючы паштоўкам Краўскопфа цяпер можна больш даўгана аднавіць будынкі ў Полацку. Фотограф вельмі актыўна падарожнічаў. Акрамя Беларусі, шмат здымкаў у Латвіі і Польшчы.

Паштовачны бізнес фотографа квітнеў. На большасці сабранных Вадзімам Глінікам і яго калегамі паштоўкі можна пабачыць пасланні ад нямецкіх салдат сваім родным. Яны апісваюць сваё жыццё ў Беларусі і службу на фронце. Здымкі

нашыя здымкі ўнікальныя тым, што паказваюць жыццё беларусаў, яны захавалі архітэктурны дэталі Лынтулау і Полацка. Існуе нават некалькі картак, зробленых з борта аэраплана - за сёд год да папуллярнай дронаў. Яны з'явіліся дзякуючы таму, што ў Лынтулах дзейнічаў нямецкі аэрапорт. Вядомыя нават пахаванні нямецкіх лётчыкаў, якія загінулі пры няўдалых палётах.

- Краўскопф друкаваў паштоўкі і працаваў іх салдатам, зарабляў таім чынам на жыццё, - кажа Вадзім Глінік. - А мы дзякуючы гэтаму маём выдатныя дакументы пра жыццё ў Беларусі роўна сто гадоў таму.

Радыё Свабода.

Юбілейная выставка Міколы Купавы ў Палацы мастацтва

7 чэрвеня ў менскім Палацы мастацтва была адкрыта выставка "Айчына светлая май", прысвеченая 50-годдю творчай дзейнасці Міколы Купавы, і разам з ёй - экспазіцый яго калегаў Аляксандра Квяткоўскага і Аляксандра Дзяшку, а таксама - Рэспубліканская выставка партрэтаў.

Мікола Купава - вядомы беларускі творца з выразна акрэсленай грамадской пазіцыяй. Ён - уладальнік найвышайшай узнагароды ў галіне кніжнага мастацтва - дыплома і медаля імія Францішка Скарыны, лаўрэат прэміі Беларускага фонду імія Тадэвуша Касциоўскага, пераможца конкурсу "Вечныя гарады". Ён з'яўляецца сябрам Саюза мастакоў з 1978 года і сябрам суполкі "Пагоня".

Мікалай Мікалаевіч скончыў аддзяленне графікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута ў 1976 годзе, дзе яго настаўнікамі былі прафесар Павел Любамірдз, дацэнт Васіль Шаранговіч. Мікола Купава выкладаў у мастацкай вучэльні імя Глебава ў 1976-78 гадах, на архітэктурным факультэце Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта ў 2002-2006 гадах. У 1998-2004 гг. мастак быў старшынём суполкі "Пагоня".

Мікола Купава працуе ў галіне кніжнай і станковай графікі, акварэлі, жывапісу і экспібрысы. Да сследуе беларускую архітэктуру, у прыватнасці, аршанскае абарончае і сакральнае дойлідства. Ён выканаў мастацкае аздабленне звыш 30-ці кніжак і альбомаў, стварыў выявы знаных дзячэй гісторыі і культуры Беларусі: Канстанціна Астрожскага, Ефрасінні Полацкай, Янкі Купалы і Якуба Коласа, Алякса Пашкевіч, Івана Луцкевіча і іншых. М. Купава браў удзел у больш як 90 нацыянальных, персанальных і міжнародных выставах.

З уступным словам да шматлікіх знаных гасцей выставы з'яўнуўся старшыня Беларускага саюза мастакоў і сябтар СБП Рыгор Сітніца:

- Мікалай Мікалаевіч ў добраі творчай і фізічнай форме сустрэў свой юбілей. Ён паклаў жышцё на сцярдзянне нашых нацыянальных святыняў, а значыць - на замацаванне нас у вечнасці, адзначыў Рыгор Сітніца. - Тады, калі яшчэ мала

хто з нас марыў пра нацыянальную дзяржаву, ён у сярэдзіне 70-ых гадоў ведаў, што такая дзяржава адбудзеца, і вось яна адбылася высілкамі тых людзей, якія былі побач са спадаром Мікалаем і рабілі

разам агульную справу. Сёння мы бачым вынік: ёсьць наша дзяржава, мацнее наша нацыя, і мы маем юбілейную выставу Мікалая Мікалаевіча Купавы.

- Мікалай Мікалаевіч - наш настаўнік, на яго творах мы вучыліся, сказаў старшыня суполкі "Пагоня" Ігар Марачкін. - З ім мы аб'ездзілі шмат пленэраў, шмат вандравалі па Беларусі. Мы жадаєм яму творчых поспехаў і далейшай плённай працы!

- Мы пазнаёмліся са спадаром Купавам, калі ён быў дырэктарам менскай мастацкай вучэльні, - успамінае акадэмік НАН Радзім Гаўрыловіч Гарэцкі. - Мікола Купава - з той кагорты выдатных нацыянальных мастакоў, якія ўзначали наш нацыянальны рух. Сярод іх былі Лявон Баразна, Аляксей Марачкін і іншыя. Ён столькі зрабіў, каб Беларусь была адзіная, багатая, незалежная!

Спадар Мікола Купава выказаў ўдзячнасць Беларускаму саюзу мастакоў за падтрымку ў арганізацыі выставы і сваім землякам, роднымі, калегам, якія прыехалі з іншых гарадоў і вёск на свята, якое бывае раз у пяцьдзесят гадоў, і падзялілі з ім радасць адкрыція вернісажу. З Воршы падтрымаць земляка прыбыў старшыня Аршанскае суполкі ТБМ Юрась Нагорны. Ён прачытаў верш з радкамі, прысвечанымі сібру:

"Руплівец Мікола Купава нам страчанае вяртае."

- Спадар Мікола Купава вельмі часта ладзіць у нас у горадзе свае вернісажы. У канцы 2016 года ён удзельнічаў з дакладам на канферэнцыі, прысвяченай адрадженню базыльянскіх муроў, - сказаў М. На-

горны. Адкрыццё выставы наўмы бачым вынік: ёсьць наша дзяржава, мацнее наша нацыя, і мы маем юбілейную выставу Мікалая Мікалаевіча Купавы.

- Мікалай Мікалаевіч - наш настаўнік, на яго творах мы вучыліся, сказаў старшыня суполкі "Пагоня" Ігар Марачкін. - З ім мы аб'ездзілі шмат пленэраў, шмат вандравалі па Беларусі. Мы жадаєм яму творчых поспехаў і далейшай плённай працы!

- Я нарадзіўся 31 студзеня 1946 года ў Воршы. Гэта месца вельмі актуальнае для мяне, таму што гэта мой родны кут. Заастаўся ў памяці бераг над Аршыцай, уніяцкі храм. Тоё, што я бычыў, было моім імпульсам для майго сталення. Гэта царква выхавала ў мяне разуменне прыгожага, даброго, шматлікія станоўчыя якасці. Каля я выходзіў на падворак, я бачыў гэты храм, які быў як аршанскае Нотр-Дам. Ён быў збудаваны па-за цэнтрам горада ў 1758 годзе. Паўтары метры быў таўшчыня муроў.

Нам маёй памяці былі яшчэ старыя помнікі 17-га стагоддзя, якія стваралі аблічча горада. У 1969 годзе я скончыў мастацкую вучэльню ў Менску і ехав наведаць бацькоў. З падўкіламетра мне засталося ісці. Я ледзве не аbamлеў, калі ўбачыў, што чыгунная баба разбурае сцяну храма. У 20-30 гады ў храме быў музей, потым - сковішча. Хлапчукі лезлі туды праз дзірку, там была процьма галубоў. Шкаду, што не асмеліўся туды з ім залезі.

Я жахнуўся ад того, што быў адбіты правы неф. Я пачаў здымачы на фотаапарат, напісаў ліст ў "ЛіМ" і ў Савет

Міністраў. Калі я пазнаёміўся з Карапкевічам, ён сказаў, што таксама пісаў звароты. Карапкевіч бываў у Воршы наездамі, але бываў рэгулярна. Потым ўсё знеслі, застаўся толькі кляштар і кавалак сцяны царквы.

Праз год, у 1970-тых годзе, я паступіў у інстытут, пачаў сур'ёзна займацца і з таго часу адчуў сябе прыналежным да творцаў. Калі я абараняўся ў 1976 годзе, я ўзýа за тэму падстаўніне Каастуся Каліноўскага. У мяне была серыя аркушаў, яны быў прывязаны да кнігі Кісялёва "Сейбіты вечнага". Я праілюстраваў кнігу, і яна паслужыла мне пачаткам тэмы. Нарэшце, я стварыў трэй партрэты Каастуся Каліноўскага...

Боскі дар творчасці, накіраваны на перамянненне свету і на тое, каб прыгажосць і гармонія ратавалі душу чалавека, прынёс вялікі плён. 50 гадоў творчай дзейнасці - гэта паўстагоддзя служэння Прыгажосці і Ісціне.

Эла Дзвінская.
На фота аўтара: 1. М.М. Купава на юбілейнай выставе. 2. Аўтапартрэт М. Купавы, 1975 год.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslowa.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імія Францішка Скарыны.

**Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.**

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Да Язэпа Драздовіча

У першы дзень лета, 1 чэрвеня, магілёўская грамада ТБМ імія Ф. Скарыны накіравалася на выставу твораў Язэпа Драздовіча. Экскурсію па экспазіцыі нам праводзіў сябар ТБМ, супрацоўнік музея гісторыі Магілёва Яўген Балбераў. Постаць Драздовіча незвычайная ў нашай культуры. Ён - і мастак, і скульптар, і гісторык, і грамадскі дзеяч. Прайшлі дзесяцігоддзі і яго спадчына як ніколі запатрабаваная. Выходзяць альбомы і кнігі, прысвячаныя выбітнаму Беларусу. А яго касмічныя мары і творы ўсіх здзіўляюць і ўражваюць дагэтуль сваёй незвычайнасцю.

Многія магілёўцы, асабліва са старэйшага пакалення, для сябе ўпершыню адкрылі гэтага чалавека і былі прыемна здзіўлены, што мы маем такога творцу. Мы пабачылі партрэт Ф. Багушэвіча і скульптурныя выявы, Ф. Скарыну і незямных істот... Было што паглядзець і над чым паразважаць.

Алег Дзвінскі

"Валадар загадак"

16 чэрвеня 2017 года а

19:00

прэзентацыя кнігі

Igara Kulikova
ВАЛАДАР
ЗАГАДАН

Літаратурны музей Максіма Багдановіча

АНТОН РУДАК
МІХАİL БАЯРЫН
ГАЛІНА СІЧУНКА

КАЦЯРЫНА МАСЭ
МІХАİL БАРАНОЎСКІ
ЕВГЕНІЙ БЕСЧАСНЫ

Ігар Куліков - паэт і перакладчык з санскрыту ды іншых моў. Адзін з пераможцаў Конкурсу маладых літаратаў імія Карласа Шэрмана (2009), дыпламант прэміі "Дэбют" імія Максіма Багдановіча (2011).

У презентацыі возмуць удзел беларускія паэты Міхаіл Баярын, Кацярына Масэ, Антон Рудак, Галіна Січунка, Міхал Бараноўскі ды Яўген Бячасны.

Запрашаем усіх! Уваход вольны!

Вечарына адбудзеца па адрасе: Літаратурны музей Максіма Багдановіча г. Менск, вул. М. Багдановіча, 7а, даведкі па телефоне: 334 42 69.

Аўтары цалкам адказныя за падбор

і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 12.06.2017 г. у 17:00. Замова № 1121.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індыкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,24 руб., 3 мес.- 3,72 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.